

Radioblandning från Motala

Av Tore Nord SM5BUZ / 1998

Gamla signaler.

På 1920 och 1930-talet fanns det få sändaramatörer. Den första licensen i Sverige, SMZZ utdelades 1924. I Motala fanns Harry Breinertz, som 1925 fick signalen SMWD och 1949 SM5BKC. 1925 bildas SSA med då 60 medlemmar. När kriget bröt ut 1939 fanns det 439 svenska licensierade amatörer. Deras sändare blev inlåsta hos polisen eller inkallade för att göra nytta för landet. Telegrafikunskap var hårdvaluta!

När det sedan efter kriget blev tillåtet med privat sändning igen började det bli fart på banden. Praktiskt taget alla hade hembyggda grejer eller mer eller mindre ombyggd surplusapparat som det förstås experimenterades med. Signalkvaliteten varierade och T:et i RST-rapporten var inte som nu alltid en 9:a.

I Motala var SM5WE Eivin mycket aktiv och hade en ren och stark signal. Om honom kan man läsa mera vid riggen på museet.

Antalet amatörer steg, men det var fortfarande inte flera än man oftast kom ihåg signalerna och med flitigt körande hann bekanta sig med personerna bakom signalerna. Telegrafi i 40-, 60- och 80-takt var krav för alla tre licensklasserna, C, B och A.

Televerkets författningssamling E:22 med förteckning över Sveriges licensierade amatörer från 1954 var ett tunt häfte där man hunnit till bokstaven C. Ibland när man ropade upp och började prata minnen med någon gammal känd signal man inte hört på länge kunde det hända att vederbörande var helt oförstående då signalen hade förnyats av någon anledning.

Ett SM5-möte arrangerades i Motala av SM5WE och SM5SRC 1953 med över 50 deltagare. På programmet stod ett studiebesök på Rundradiostationen samt en radorövning från Bondebacka. Det var 6 saxar mot 2 rävar. En av dessa hade ett långt staket som antenn som blev ett effektivt sätt att slippa besök i grytet.

Bakgrunden till klubben Motala Sändareamatörer.

Det lär ha funnits en radioklubb med rundradio som främsta intresse i Motala någon gång på 1920-talet vilket inte är förvånande med tanke på den tidigt livaktiga industri för tillverkning av radiomottagare som senare blev Luxor.

Det fanns sändarklubbar både i Linköping och Norrköping som byggt och startat lokala radiosändare för rundradio åren 1923-1925. I Motala blev det inte aktuellt eftersom Telegrafverket ordnade detta med en 30 kW-sändare som startades 1927.

I början av 60-talet inbjöd SM5CAK amatörer i västra Östergötland till träffar. Dessa träffar, kallades för "Forum" och blev så småningom regelbundna med en träff i kvartalet. Det var information, visning av amatörradioprylar, field-days och framför allt trevlig samvaro. Kallelse gick ut till upp till 130 amatörer och intresserade och uppslutningen var god. Platsen varierade, från Omberg i söder till Medevi i norr.

"Forum" kopplades även till klubb SK5AJ som bildades 1968 främst för testkörande. Denna klubb ordnade även SM5-möte i Mjölby 1969, SSA-årsmöte i Vadstena 1974 och SM5-möte på Luxor 1975.

I samband med att ett radiomuseum skulle anordnas i Motala Rundradiostation uppkom frågan om en klubbstation på museet. Då idén gav stor respons bildades 1976 Motala Sändareamatörer (MSA) för att under fastare former ha kontakter med Televerket. Kommunen inrättade en amatörstation på museet. Året därpå, 1977, öppnade museet för allmänheten. Klubben åtog sig öppning och vakthållning under lördagar och söndagar 1400-1700, samt guidning på övriga tider vilket var ett jobb som främst Nisse SM5ZU gjorde med stor fackkunskap.

Klubben sökte och fick stationssignalen SK5SM. Anropet "Stockholm-Motala" lever ännu kvar i många minne och det är till detta anrop som amatörradiostationen på museet avses knyta an. Både för museet och kommunen är detta attraktivt. Bra formulerad motivering av SM5CBN och SM5CCY som då var ordförande resp. sekreterare i SK5SM.

Under året ordnades ett stort meeting i Platenskolan och Gamla Folkets park. Ca 300 deltagare njöt av utställningar, demonstrationer, sightseeing, ponnyridning men framför allt av en jätteauktion på skänkta instrument och komponenter. Auktionisten SM5CHK hade en tuff dag.

Kassatillskottet gjorde det möjligt att köpa en kortvågsrigg till klubben. Det blev en Drake-line med slutsteg.

Året därpå började arbetet för att få igång en relästation på 144 MHz. Som tur var fanns eldsjälens SM5CKG, som kunde den tekniken och ordnade apparatur mm från Svenska Storno. Jobbet med relästationen, som förtjänar ett eget kapitel, var klart 1979 med signalen SK5RIM. Signalen SK5IM hade tidigare tagits ut för en radiodag i Motala och överläts så att det blev "Repeatern i Motala".

En kortvågs-Yagi anskaffades och monterades på ett kyltorn bredvid Rundradiostationen. Senare fick antennen en separat mast eftersom kyltornet skulle rivas.

Verksamheten i övrigt har bestått av en träff per månad med olika besök, tekniska programpunkter, telegrafkurser mm. Besök av bland annat Swedish Radio Supply, ELFA med utställningar. "Amatörfrestelser" blev ett stående inslag under höstmötena.

Vid olika idrottsevenemang ställde klubben upp med radioförbindelser. Klubbmedlemmar har också deltagit med stationer i samband med scouternas Jamboree On The Air.

Klubben har med framgång deltagit i tävlingar. Långvågsmasterna ger unika möjligheter att sätta upp stora tillfälliga antenner. Vad sägs om en 2-element quad eller 4-element vertikalantenn för 3,5 MHz?

Många klubbar har varit på besök. Det har varit DL5-möten och det har ordnats studiebesök för medlemmarna till många intressanta ställen.

Ordförande har varit:
1976-85 SM5CBN Lennart
1986-87 SM5CAK Lars
1988- SM5PBX Ulla

Museet byggdes om under 1996-97 varvid klubben fick byta rum för stationen. Detta var klart och kunde användas vid museets återinvigning i juni -97.

Tidigt blev det trångt på de av rundradio använda frekvensbanden och amatörerna fick flytta upp i frekvens. Det visade sig senare att de höga frekvenserna från 3 MHz och uppåt inte var användbara för kommersiellt bruk, så amatörerna fick trängas ihop på några relativt smala band. Det återstod mycket att utforska om vågutbredning, bandens karaktär under året och dygnet och beroendet av solfläckar.

Med tanke på det mycket begränsade komponentsortimentet 1925 var det en prestation att en amatör på ca 3,5 MHz kunde åstadkomma förbindelse mellan kontinenter, t ex Sverige och Nya Zeeland.

Amatörerna provade givetvis hur högt i frekvens den tidens elektronrör kunde gå, annars hade det inte varit amatörer. 1936 uppfattades signaler från England på 60 MHz i USA.

Efter kriget, med dess bidrag till elektronikutvecklingen, blev det lättare att få tag i komponenter för högre frekvenser till överkomliga priser. 144 MHz började bli ett populärt band för hembyggarna. Under 1949-51 lyckades man etablera förbindelser mellan SM och OZ (Danmark), OH (Finland), LA (Norge) och DL (Tyskland).

432 MHz är ett band där det är svårare att bygga riggar och det dröjde till 1956 innan det blev förbindelse mellan SM och OZ och ett par år senare DL och G (England).

Redan 1954 framkom ett förslag till aktivitetstester på 144 och 432 MHz första tisdagen i varje månad kl 20-24 SNT. Poäng per km och de 9 bästa resultaten per år räknades som slutresultat.

Med särskilt tillstånd har det under några perioder varit tillåtet med amatörtrafik på 50 MHz. Ett tillfälle var 1957, som tydligen var en väl vald tid eftersom solfläcksaktiviteten var hög. Den som upplevt en öppning med USA-stationer med S9+ med en enkel tråddipol uppspikad på en vägg inomhus glömmer det aldrig!

Dokument inscannade av SM5COI Jonny mars 2023
OCR-inläsning och redigering av SA5MMM Lennart mars 2023

www.sk5sm.se
inform@sk5sm.se